



Arkeologisk utredning steg 1

Kvarteret Guckuskon 1 m.fl.

Lövsta
Östersunds kommun
Jämtlands län

Britta Wennstedt Edvinger

RAPPORT FRÅN ARKEOLOGICENTRUM 2020:02



Kvarteret Guckuskon 1 m.fl.
Arkeologisk utredning i Lövsta, Frösö socken,
Östersunds kommun, Jämtlands län

Britta Wennstedt Edvinger



RAPPORT FRÅN ARKEOLOGICENTRUM 2020:02



Länsstyrelsens dnr: 431-5359-2019
Lst beslutsdatum: 2019-09-13
Arkeologacentrums projektnr: P2019-039-Z Lövsta

Län: Jämtland
Landskap: Jämtland
Kommun: Östersund
Socken: Frösön
Kartblad: 70E oh NO

Lämningar i RAÄ:s fornminnesregister: -

Rapport från Arkeologikum 2020:02
www.arkeologikum.se
info@arkeologikum.se

Kvarteret Guckuskon 1 m.fl: arkeologisk utredning i Lövsta, Frösö socken, Östersunds kommun, Jämtlands län

Britta Wennstedt Edvinger

© år 2020, Arkeologikum i Skandinavien AB, Östersund, Östersunds kommun, Östersund, och länsstyrelsen i Jämtlands län, Östersund

CC BY Creative Commons Erkännande 4.0 Internationella Publika licens
<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/legalcode.sv>

GIS-data ur länsstyrelsernas GIS © länsstyrelserna och ur GSD-terrängkartan m.m. CC BY Lantmäteriet, Gävle, samt RAÄ:s fornminnesregister. Kartutsnitt ur fastighetskartan © Lantmäteriet, Gävle. Medgivande R62469_190001.

Omslagsbild: Utsnitt ur 1825 års karta. Skannad av Lantmäteriet. Ej skalenlig.

ISSN 1654-7896

Innehåll

Innehåll	v
Sammanfattning	vi
Bakgrund och syfte.....	1
Områdesbeskrivning.....	1
Fornlämningsmiljö och tidigare undersökningar.....	3
Utredningens genomförande	6
Tidpunkt.....	6
Metod och teknik	6
Dokumentation och arkivmaterial.....	6
Tillvarataget material.....	6
Resultat	7
Åtgärdsförslag	9
Referenser	11
Bilaga 1. Administrativa och tekniska uppgifter	15
Bilaga 2. Fotolista.....	17
Bilaga 3. Fotografier.....	19

Sammanfattning

Arkeologacentrum AB har efter länsstyrelsens i Jämtland beslut genomfört en arkeologisk utredning i områden för planerad bebyggelse på Frösön i Jämtland. Utredningsområdets area är knappt 1,5 hektar, fördelat på två delområden i Lövsta. Utredningen har omfattat byråinventering och fältinventering. Uppdragsgivare är Östersunds kommun.

Före denna utredning fanns inga kända kulturminnen i utredningsområdet. Under denna utredning framkom inga fornlämningar eller andra kulturhistoriska lämningar som kvalificerar sig för registrering i Riksantikvarieämbetets fornminnesregister. Ett befintligt kulturvärde utgörs av en kortare sträcka av pilgrimsleden S:t Olavsleden, som övertvärrar utredningsområdets nordligare delområde. Stigen är skyltad och används som genväg mellan Lövstavägen och Fröjavägen. Äldre kartor visar emellertid att sträckan inte är en autentisk del av pilgrimsleden. Äldre kartmaterial antyder att den gamla landsvägen hade en nordligare sträckning. Det finns anledning att anta att den vägen utgör den väg som under medeltiden användes av pilgrimer på väg till domen i Nidaros.

I utredningsområdet finns ingen fornlämning *med synlig begränsning*. Fornlämningar *utan synlig begränsning* har eftersökts dels vid förberedande landskapsanalys, dels i fält genom jordsondning och okulär besiktning av kulturspår i markskador. Inga indikationer på fornlämningar utan synlig begränsning har framkommit under utredningen.

Då pilgrimsleden med stor sannolik inte alls berör utredningsområdet, och då inga fornlämningar eller fornlämningsindikationer framkommit under denna utredning, föreslås inga ytterligare antikvariska åtgärder med anledning av utvecklingsplanerna. Det är emellertid länsstyrelsen som avgör om behov av antikvariska åtgärder föreligger och i förekommande fall vilka åtgärder som är motiverade med anledning av utvecklingsplanerna.

Bakgrund och syfte

Länsstyrelsen har 2019-09-27 fattat beslut om arkeologisk utredning av ett utredningsområde på Frösön i Jämtland (dnr 431-5359-2019). Utredningen föränsleds av en ny detaljplan. Uppdragsgivare är Östersunds kommun. Arkeologikum AB har genomfört utredning under förvintern år 2019. Fältarbetet ägde rum 2019-11-26.

Syftet med utredningen är att enligt kulturmiljölagen 2 kap. 11 § fastställa om fornlämning berörs av arbetsföretaget. Utredningen omfattar byrå- och fältinventering.

Områdesbeskrivning

Planområdet på Frösön består av två delområden inom Lövsta och i nära anslutning till Lövsta idrottsplats. Den sammanlagda arean är knappt 1,5 hektar, varav 6 990 kvadratmeter i det nordligare delområdet och 7 655 kvadratmeter i det sydligare (figur 1).

Utredningsområdet avgränsas i väster av Lövstavägen och i norr av Fröjavägen. Båda delområdena återfinns inom kartbladet 70E 0h NO.

Den högsta punkten i utredningsområdet återfinns i norra delområdet på 350 meter över havet. Den lägsta höjden över havet finner man i det södra delområdet på 325 meter. Det lösa jordtäcknet utgörs av moränlera (Lundqvist 1969). Det södra delområdet tangerar planerad mark norr om Blomstervägen.

Utredningsområdets markslag är skogsmark. Det rör sig i norra delen huvudsakligen om äldre granskog. Delområdet övertöaras av en röjd kraftledningsgata. Delområdets södra del övertöaras av en sträcka av en pilgrimsled, S:t Olavsleden, som är skyltad i terrängen och välanvänd som genväg.

Det södra delområdet är beväxt med barrblandskog med ett rikligt inslag av lövträd. En gångstig löper parallellt med Lövstavägen i riktning N-S.



Figur 1. Utredningsområdets belägenhet i Lövsta, Frösö socken, Östersunds kommun, Jämtlands län. Skala 1:40 000.



Figur 3. Utredningsområdets norra del. Vy mot ost-sydost. Foto AC2019-039-Z-0001.



Figur 4. Utredningsområdets södra delområde, mellan Lövsta idrottsplats till vänster och Lövstavägen till höger. Vy mot söder. Foto AC2019-039-Z-0004.

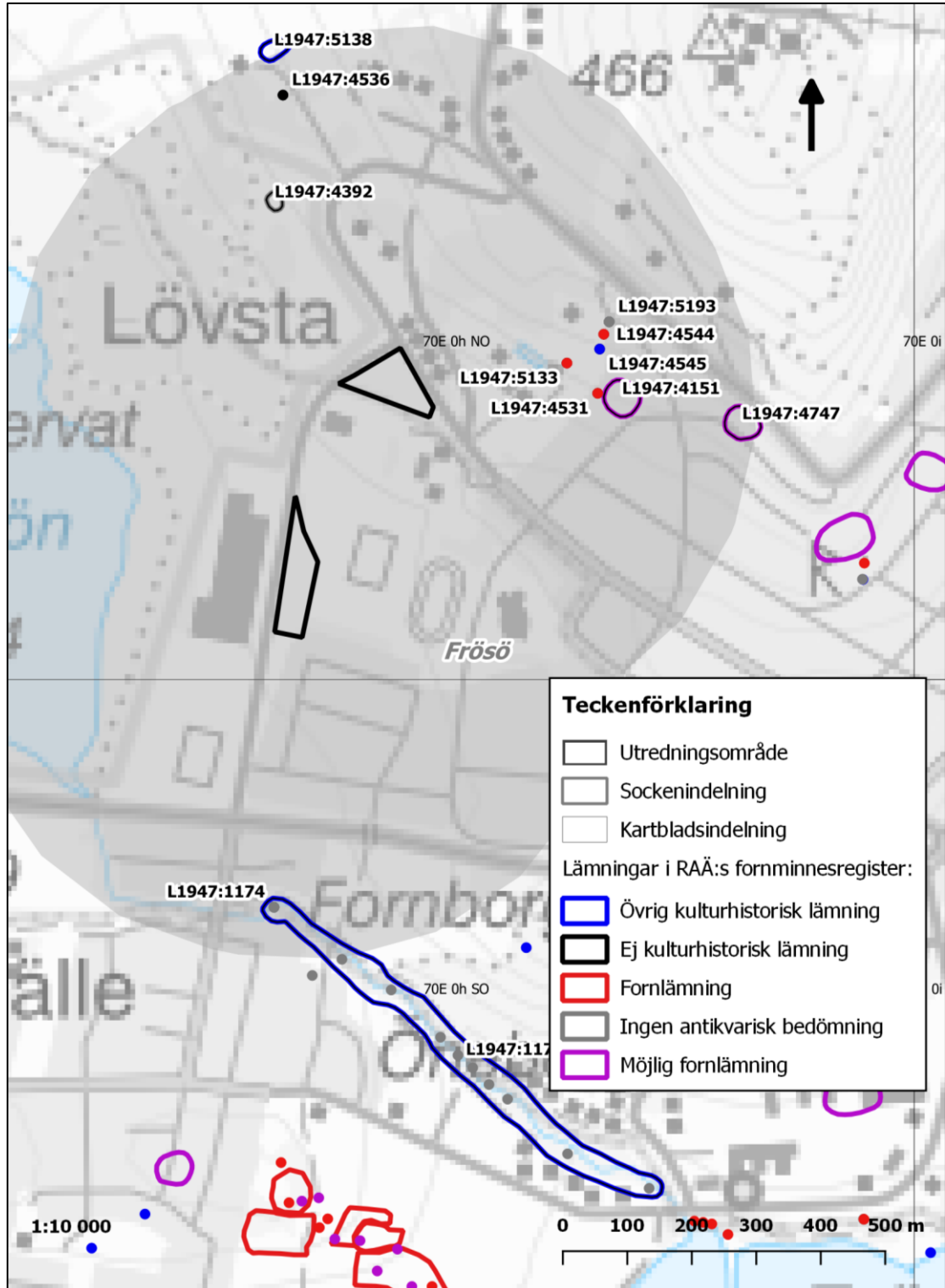
Fornlämningsmiljö och tidigare undersökningar

Frösö socken har inventerats av Riksantikvarieämbetet (RAÄ) vid två tillfällen, på 1960-talet och år 1991 (Jensen 1997:100 ff.). Förstagångsinventeringen år 1967 hade framför allt monumentala lämningar som gravhögar och Jämtlands enda runsten som objekt. Vid revideringsinventeringen hade fornlämningsbegreppet vidgats och intresset för funktionella lämningar ökat. Det har emellertid inte påverkat fornlämningsbeståndet i det nu aktuella utredningsområdet. Frösön är en fornlämningsrik socken i Jämtland, men i utredningsområdet finns inga i RAÄ:s fornminnesregister registrerade lämningar (figur 5, tabell 1).

Arkeologiska undersökningar i Frösö socken har på grund av det centrala läget i Storsjöbygden och exploateringstrycket haft en stor spridning av undersökningsobjekt. Bland delundersökta fornlämningstyper finns blästplats, by-/gårdstomt, boplatsoområde, depåfynd, fornborg, fossil åker, fästning/skans, grav- och boplatsoområde samt kyrka/kapell. Bland undersökta och borttagna fornlämningar finns lämningstyperna boplatsoområde, boplatsoområde (övrig), flatmarksgrav, fossil åker, hög, lägenhetsbebyggelse, offerplats, område med fossil åkermark och övrigt (här i form av en specifierad grop med fyllning av rödbränd sand och förhistorisk datering) (FMIS och VITALIS 2020-01-09).

Tabell 1. Kända kulturhistoriska lämningar i utredningsområdets närhet (500 meter) före utredning (RAÄ:s fornminnesregister 2019-11-26). Jfr figur 5.

RAÄ L-nr	RAÄ-nr	Lämningstyp	Antikvarisk bedömning
L1947:1174	Frösö 223:2	Kvarn	Ingen antikvarisk bedömning
L1947:1175	Frösö 223:1	Dammvall	Övrig kulturhistorisk lämning
L1947:4151	Frösö 182:1	Bytomt/gårdstomt	Möjlig fornlämning
L1947:4392	Frösö 233:1	Kvarn	Ingen antikvarisk bedömning
L1947:4536	Frösö 101:2	Fornlämningsliknande bildning	Ej kulturhistorisk lämning
L1947:4544	Frösö 94:1	Hög	Fornlämning
L1947:4545	Frösö 94:2	Hög	Övrig kulturhistorisk lämning
L1947:4747	Frösö 181:1	Bytomt/gårdstomt	Möjlig fornlämning
L1947:5133	Frösö 95:1	Hög	Fornlämning
L1947:5138	Frösö 101:1	Hög	Övrig kulturhistorisk lämning
L1947:5193	Frösö 94:3	Hög	Ingen antikvarisk bedömning



Figur 5. Kulturminnen i RAÄ:s fornminnesregister (FMR) nära (inom 500 meter) utredningsområdet (2019-11-25). Skala 1:10 000.

Utredningens genomförande

Tidpunkt

Fältarbetet genomfördes 2019-11-26 under gynnsamma väderleksförhållanden men med ett tunt snötäcke på öppen mark. Snön bedöms inte ha påverkat utredningsresultaten. Huvuddelen av utredningsområdet utgörs av skogsmark med uppvuxen skog.

Metod och teknik

Utredningen är huvudsakligen genomförd enligt förlaga av RAÄ:s fornminnesinventering (1938–2002), men med tillägg av genomgång av en del källmaterial som tidigare inte varit tillgängliga.

Byråinventering har omfattat vanliga antikvariska databaser och källmaterial såsom RAÄ:s fornminnesregister, Kulturmiljöbild och Kringla, länsstyrelsens geodata, skogsstyrelsens databas för kulturminnen, antikvariska rapporter och andra skrifter i biblioteksdata-baser och i Östersunds bibliotek. Därutöver har satellitbilder i Google Earth, Lantmäteriets historiska kartor och ortofoton samt laserdata från Lantmäteriets skanning av Sverige för en ny höjdmödel excerpaterats.

Fältinventering genomfördes med täckningsgraden (fältinventerad area per 8 timmar) åtta hektar. Det motsvarar med god marginal en heltäckande fältinventering och en hög ambitionsnivå. Inventering skedde systematiskt av hela utredningsområdet. Okulär besiktning kombinerades med användning av jordsond.

Dokumentation och arkivmaterial

Skriftliga beskrivningar har upprättats över arbetsgång och utredningsområdets egenskaper. Ingen inmätning har gjorts.

Fotografering skedde digitalt. Samtliga fotografier är redovisade som påsiktsbilder i denna rapport (bilaga 2 och 3). Fotografier förvaras i ATA, Antikvarisk-topografiska arkivet i Stockholm.

Tillvarataget material

Inga fornfynd eller annat material har tagits tillvara.

Resultat

I utredningsområdet finns inga fornlämningar med synlig begränsning. Fornlämning utan synlig begränsning har under denna utredning eftersökts med olika metoder och tekniker. Inga indikationer på fornlämning utan synlig begränsning har framkommit.

Det enda kulturvärdet i utredningsområdet utgörs av en kortare sträcka (150 meter lång) av S:t Olavsleden i det norra delområdet. Leden följer fastighetsgränsen till en förskoletomt. Man kan därför anta att ledens sträckning förbi förskolan inte har medeltida rötter, utan har ändrats i samband med förtätning av bebyggelsen på Frösön.

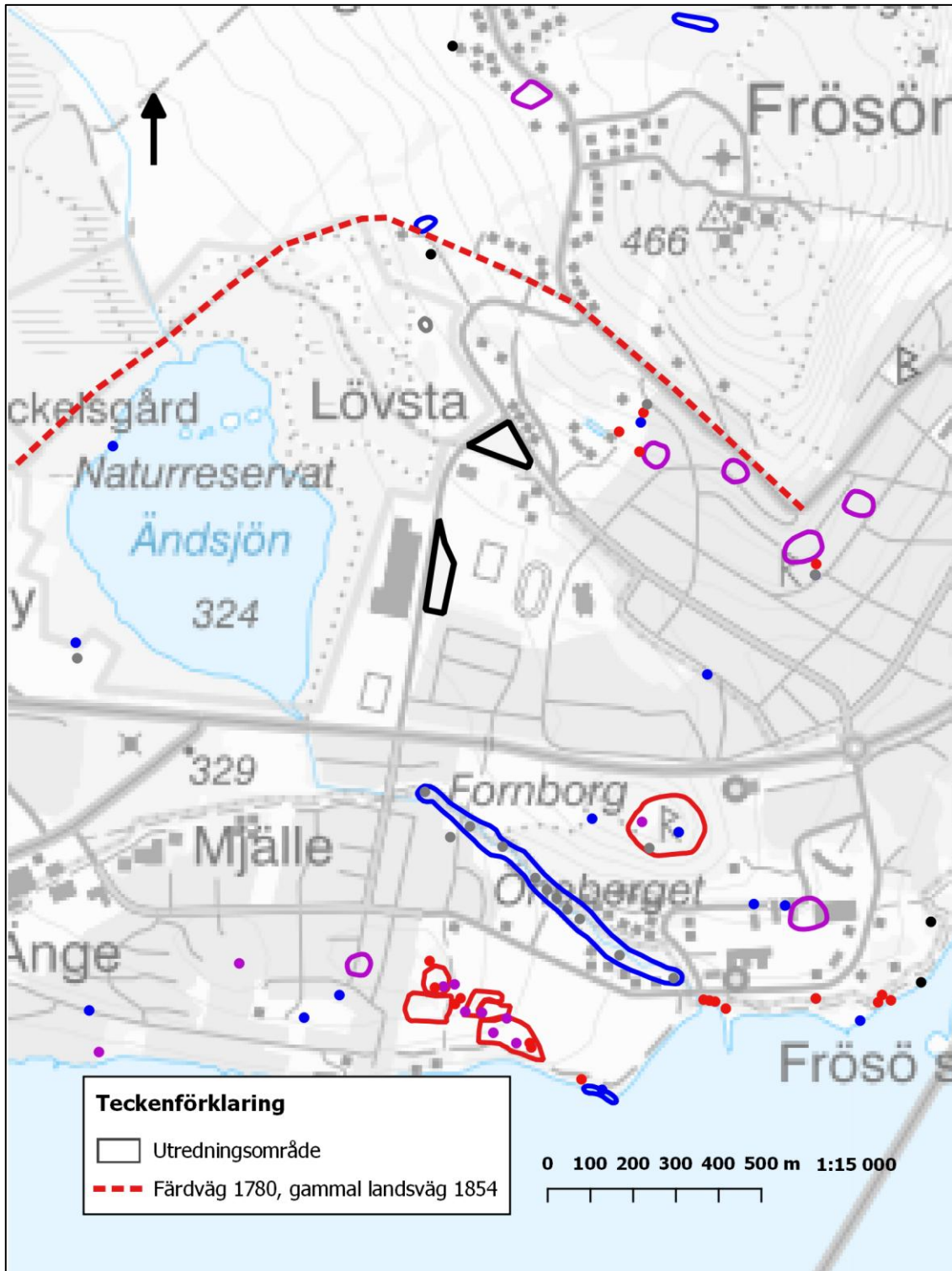
Vilken är då pilgrimsledens mest sannolika sträckning? På 1780 års karta över Berge är en av Frösöns äldre vägar karterad (figur 6).



Figur 6. På 1780 års karta över Berge syns några av Frösöns äldre färdvägar. Sträckan mellan punkt 7 och 8 inom område A är av intresse för denna utredning. Kartan skannad av Lantmäteriet. Ej skalenlig.

1854 års karta visar samma väg (figur 7). Här anges på kartan "Gammal Lands-väg". Det framgår att den gamla landsvägen i själva verket delvis sammanfaller med Byvägen, rundar Ändsjöns norra del och fortsätter mot Mickelsgård och Vagled. Denna färdväg är en mera sannolik sträckning av pilgrimsleden, eftersom den är belagd som väg i äldre kartmaterial.

Allt talar för att pilgrimsledens skyltade sträckning i tomtgränsen norr om förskolan och inom utredningsområdet är felaktig. Den skyltade pilgrimsleden har på denna sträcka en mycket låg grad av autenticitet. Det är inte fråga om den faktiska, medeltida stigen. Den medeltida stigen kan på god grund i stället antas ha följt 1854 års gamla landsväg.



Figur 6. Förlängningen av Byvägen, karterad bland annat år 1780 och år 1854 redovisad som gammal landsväg, utgör en mera sannolik sträckning för S:t Olavsleden. Skala 1:15 000.

Åtgärdsförslag

I det aktuella utredningsområdet har inga fornlämningar påträffats. Inte heller har några indikationer på fornlämning utan synlig begränsning framkommit. Här föreslås därför ingen fördjupad utredning i form av arkeologisk utredning steg 2 eller någon annan antikvarisk åtgärd.

Vad pilgrimsledens sträckning genom utredningsområdet gäller antyder äldre kartor över Frösön en helt annan sträckning än den som markerats i fält. Någon skyddsåtgärd eller annan antikvarisk åtgärd med anledning av den skyltade, antagna sträckningen genom utredningsområdets norra delområde är inte motiverad.

Ovanstående är Arkeologikumets förslag. Det är länsstyrelsen som avgör behov av ytterligare åtgärder och i förekommande fall beslutar om sådana med utgångspunkt från de arkeologiska utredningsresultaten.

Referenser

Publikationer och rapporter

- Jensen, Ronnie, 1997. *Fornminnesinventeringen – nuläge och kompletteringsbehov. En riksöversikt.* (Riksantikvarieämbetet.) Stockholm.
- Lundqvist, Jan, 1969. *Beskrivning till jordartskarta över Jämtlands län. (Sveriges geologiska undersökning.)* Stockholm.
- Olsson, Anna-Lena (red.), 2008a. *Handledning för inventering och dokumentation av forn- och kulturlämningar för FMIS. Del 1: Fälthandledning version 1.0.* (Riksantikvarieämbetet.) Stockholm.
- Olsson, Anna-Lena (red.), 2008b. *Handledning för inventering och dokumentation av forn- och kulturlämningar för FMIS. Del 2: Exempelsamling version 1.0.* (Riksantikvarieämbetet.) Stockholm.
- RAÄ Lämningstyplista 2014. *Lista med lämningstyper och rekommenderad antikvarisk bedömning, (version 4.1.), 2014.* (Riksantikvarieämbetet.) Stockholm.
- RAÄ Vägledning 2013. *Vägledning från Riksantikvarieämbetet: fornlämningsbegreppet och fornlämningsförklaring för tillämpning av 2 kap. 1 och 1a §§ kulturmiljölagen.* (Riksantikvarieämbetet.) Stockholm.

Allmänna kartor och specialkartor

- Berggrundskarta – se Webbreferenser, nedan.
- Jordartskarta – se Lundqvist 1969.
- Mineralrättigheter – se Webbreferenser, nedan
- Terrängkarta. 2019. Vektor. Lantmäteriet. Gävle.
- Terrängskuggningskarta. 2019. Raster. Metria, Gävle.
- Topowebbkarta, WMS. 2019. Vektor. Lantmäteriet. Gävle.

Historiska kartor

Rikets allmänna kartverks arkiv (RAK)

Ekonomisk karta
Bladnamn Frösön
Årtal 1967
Rak-id J133-19e1h69
Årtal 1969

Generalstabskarta
Bladnamn Östersund
Rak-id J242-67-1
Årtal 1903

Lantmäteristyrelsens arkiv (LSA)

Aktbeteckning Y12-1:4
Län Jämtlands län
Socken Frösöns kpg
Ort Frösö sn
Åtgärd Karta med beskrivning
Datum 1854
Anmärkning Låda 35, över socknen
Lantmätare Albrekt Emanuel Behm

Aktbeteckning Y12-37:1
Län Jämtlands län
Socken Frösöns kpg
Ort Önet nr 1
Åtgärd Avmätning
Datum 1782
Anmärkning Inägor och m mjälle samf skog
Lantmätare Erik Bångensson

Aktbeteckning Y12-37:2
Län Jämtlands län
Socken Frösöns kpg
Ort Önet nr 1
Åtgärd Storskifte
Datum 1825
Anmärkning M mjälle
Lantmätare Per Vilhelm Hallqvist

Aktbeteckning Y12-2:1
Län Jämtlands län
Socken Frösöns kpg
Ort Berge nr 1-5
Åtgärd Avmätning
Datum 1780
Anmärkning M Halvarsgärde o Tanne
Lantmätare Erik Bångensson

Aktbeteckning Y12-2:2
Län Jämtlands län
Socken Frösöns kpg

Ort Berge nr 1-5
Åtgärd Inägelning
Datum 1780
Anmärkning M Tanne
Lantmätare Erik Bångensson

Aktbeteckning Y12-17:4
Län Jämtlands län
Socken Frösöns kpg
Ort Mjälle nr 1-3
Åtgärd Laga skifte
Datum 1858
Anmärkning M Önet
Lantmätare Albrekt Emanuel Behm

Webbreferenser

- FMR – Riksantikvarieämbetets fornminnesregister.
<https://app.raa.se/open/fornsok/html>, 2019-11-25—2020-01-09.
- Google Earth™ – 2019-11-25—2020-01-09.
- LMA– Lantmäterimyndigheternas arkiv. Lantmäteriets historiska karttjänst.
www.lantmateriet.se, 2019-11-25—2020-01-09.
- LSA – Lantmäteristyrelsens arkiv. Lantmäteriets historiska karttjänst.
www.lantmateriet.se, 2019-11-25—2020-01-09.
- RAK – Rikets allmänna kartverks arkiv. Lantmäteriets historiska karttjänst.
www.lantmateriet.se, 2019-11-25—2020-01-09.
- SOFI – Ortnamnsregistret, Institutet för språk och folkminnen. <http://www.sprakochfolkminnen.se/sprak/namn/ortnamn/ortnamnsregistret/sok-i-registret.html>, 2019-11-25.
- VITALIS – Vitterhetsakademins biblioteksdatas. vitalis.raa.se, 2019-11-25—2020-01-09.

Bilaga 1. Administrativa och tekniska uppgifter

Uppdrag

Arkeologisk utredning steg 1, kvarteret Guckuskon 1 m.fl., Lövsta, Östersunds kommun, Jämtlands län

Diarie- och projektnummer

Länsstyrelsens dnr: 431-5359-2019

Uppdrags-ID i Fornreg: 202000016

Arkeologikum: P2019-039-Z Lövsta-Ängsmon

Arkeologikumets rapportnr: RAC2020:02

Beställare

Östersunds kommun, 831 82 Östersund

Utförare

Arkeologikum i Skandinavien AB, Storgatan 35 B, 831 30 Östersund

Projektpersonal: Britta Wennstedt Edvinger, Thomas Risan

Projekttid

Fältarbete 2019-11-26, < 1 dv

Belägenhet

Län: Jämtland

Landskap: Jämtland

Kommun: Östersund

Socken: Frösön

Kvarter: Guckuskon 1 m.fl.

Kartblad: 70E 0h NO

Ek. kartblad: 19E 1h Frösön

Utredningsområde

Area N delområde: 6 990 m² (0,7 hektar)

SV-koordinat: N 7005405, E 479105

Area S delområde: 7 655 m² (0,8 hektar)

SV-koordinat: N 7005065, E 479005

Sammanlagd area: 14 647 m² (1,5 hektar)

Kartreferens

SWEREF 99 TM, RH2000

Kartering

Programvara: QGIS 2.18.20

Fynd

Inga fynd har tillvaratagits.

Arkivmaterial

Inget arkivmaterial har producerats.

Fotografier

Digitala fotografier återges samtliga i rapporten (bilaga 2 och 3). De förvaras i ATA, Antikvarisk-topografiska arkivet i Stockholm, och hos Arkeologikum.

Bilaga 2. Fotolista

ID	Bild- nr	Motiv	Riktn mot	Fotograf	Datum
AC2019-039-Z	0001	Utredningsområdets norra delområde	ÖSÖ	Britta Wennstedt Edvinger	2019-11-26
AC2019-039-Z	0002	Utredningsområdets södra delområde, SV delen	NÖ	Britta Wennstedt Edvinger	2019-11-26
AC2019-039-Z	0003	Utredningsområdets södra delområde, centrala delen	N	Britta Wennstedt Edvinger	2019-11-26
AC2019-039-Z	0004	Utredningsområdets södra delområde, norra delen med IP till vänster och Lövstavägen till höger	S	Britta Wennstedt Edvinger	2019-11-26

Bilaga 3. Fotografier

AC2019-039-Z-0001



AC2019-039-Z-0003



AC2019-039-Z-0002



AC2019-039-Z-0004



RAPPORT FRÅN ARKEOLOGICENTRUM 2020:02



ISSN 1654-7896